

В условиях рыночной экономики эффективность деятельности фармацевтического предприятия (ФП) в долгосрочном периоде, высокие темпы развития, повышения конкурентоспособности за счет улучшения показателей качества лекарственных средств (ЛС) в значительной мере определяются уровнем оценки контроля качества производственной системы в частности. Качество определяется с помощью лабораторных тестов (как правило, для готового продукта) или вручную без использования специальной лабораторной техники – например, путем визуального определения наличия сгустков, вкраплений, или определением плотности, вязкости «на глаз» – такая оценка качества возникает в течение всего процесса изготовления готовых ЛС и во многих случаях является субъективной оценкой качества. Предложенная методика дает возможность сделать оптимальную оценку процесса качества на ФП через универсальные и специальные показатели, повышает точность результатов за счет использования показателей результативности и определять входные, промежуточные и исходные показатели, что дает возможность оптимизировать общую систему показателей и делает эффективнее их контроль управления. Качество выполнения операций отвечает качеству полученного в результате этой операции полупродукта или готового продукта.

Результаты статьи могут быть внедрены на фармацевтических предприятиях. Прогнозные предположения относительно развития объекта исследования – разработка оптимальной методики определения показателей результативности контроля качества на фармацевтических предприятиях.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: ОЦЕНКА КАЧЕСТВА, ФАРМАЦЕВТИЧЕСКИЕ ПРЕДПРИЯТИЯ, МОДЕЛЬ ОЦЕНКИ КАЧЕСТВА, МЕТОД ВЕТВЕЙ И ГРАНИЦ, АЛГОРИТМ.

УДК 338.48

АНАЛІЗ СПЕЦИФІКИ ІНВЕСТИВАННЯ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ

Іванчук С.І., кандидат економічних наук

Постановка проблеми. Згідно з останніми дослідженнями доля туристичного сектору економіки зростає з кожним роком. Аналіз ВВП країн світу показує, що 9% складають саме доходи від туризму. Незважаючи на економічну нестабільність, у 2012 році кількість туристів перевищила 1 млрд. осіб. Кожна дванадцята людина у світі працює в галузі туризму. За прогнозами ВТО, в XXI сторіччі очікується туристичний бум: кількість подорожуючих у світі зростає до 1,6 млрд [1]. Ці факти говорять про високу актуальність інвестування в індустрію туризму, особливо в Україні, де протягом періоду незалежності тривав період стагнації розвитку підприємств цієї галузі. Проведення Євро-2012 відкрило Україну для іноземних туристів, посприяло розвитку інфраструктури та стало каталізатором для збільшення інвестицій в готельний сектор. Аналіз специфіки інвестування туристичної галузі України дозволить ефективно провадити політику зміцнення визначеного сектору економіки та реалізувати Закон України «Про туризм», який визначає туристичну галузь як одну з пріоритетних галузей національної економіки і культури [2].

Зміст роботи. Інвестування в туризмі – це розміщення капіталу інвесторів в туристичному бізнесі з метою отримання прибутку [3, с. 216]. Враховуючи той факт, що капітал є основним фактором для процесів виробництва та надання послуг, можливості туристичної індустрії прямо залежать від обсягу інвестицій. Джерелами інвестування туристичної галузі можуть бути держава та приватні підприємці. Основними засобами інвестування з боку держави є бюджетні асигнації, довгострокове кредитування та капітал державних підприємств. Приватні інвестиції здійснюються за рахунок власного капіталу, кредитів та залученого капіталу. При цьому також слід розуміти, що об'єктами інвестицій можуть бути туристичні підприємства, які створюються для продажу певних послуг, та інвестиції в регіональний розвиток. Ці два види інвестицій мають різний інструментарій і мають різний вплив на економіку країни.

Для того щоб інвестиційний процес був фактором розвитку туристичного підприємства, його керівництво має враховувати наступні критерії:

- Необхідність визначення граничної ефективності капіталовкладень: розрахунок оптимального обсягу інвестицій в конкретне туристичне підприємство з метою дотримання позитивного балансу при здійсненні наступних порцій капіталу.

- Необхідність розрахунку прогнозного значення ризикованості інвестицій на етапі до початку інвестиційного проекту та під час його реалізації для своєчасного припинення неефективних інвестицій.
- Використання натуральних та вартісних оцінок ефективності капіталовкладень;
- Облік втрат, непрямо пов'язаних з процесом інвестування: підготовка та перепідготовка кадрів, набуття досвіду на новому ринку, встановлення нових ділових контактів тощо.
- Облік втрат, прямо пов'язаних з процесом інвестування, - втрати, які можуть виникнути через зв'язки туристичного підприємства з іншими галузями, об'єктами, проектами.
- Визначення співвідношення між ціною попиту на послугу чи товар – результат інвестицій – та його собівартістю: ціна попиту має бути більшою за собівартість протягом всього терміну окупності інвестицій.
- Оцінка економічної ефективності, термінів окупності та інфляційних процесів з врахуванням фактору часу.

Капіталовкладення в туристичну сферу зростають лише за умови повернення інвестицій у визначений термін та отримання від цієї діяльності прибутку. При умові повернення інвестицій без отримання прибутку потік інвестицій припиняється. Якщо сума інвестицій не повертається капіталовкладнику, негативна тенденція посилюється та туристична індустрія втрачає джерела поновлення капіталу. Для уникнення такої ситуації існують інструменти, які можуть збільшити вірогідність повернення інвестицій. До них відносяться:

- застосування нових технологій;
- застосування інтелектуальних ноу-хау;
- державна підтримка інвестиційної діяльності в туристичну галузь.

Використання нових методів та технологій у туристичному бізнесі сприяє зменшенню витрат та максимізації прибутку. Одноразові вкладення у інформаційні системи або у високотехнологічні інструменти мають високий рівень окупності при їх правильному застосуванні. Також вдалим інструментом є інтелектуальні ноу-хау. До них можуть відноситись унікальні туристичні продукти, сучасні засоби їх просування, неординарні підходи щодо пошуку клієнтів, туристичні пропозиції, орієнтовані на вузьку групу клієнтів.

Рівень державної підтримки впливає не тільки на кількість інвестицій з боку приватних підприємств, але й на рівень інвестування в регіональний розвиток. Основою регіональних інвестиційних програм є інноваційно-інвестиційна політика держави, яка враховує різноманітні чинники. Сукупність інвестиційних проектів та організаційних заходів для залучення інвесторів у туристичну галузь є основою регіональних програм [4].

Для держави збільшення рівня інвестицій призводить до вирішення цілей в масштабах цілого регіону, а саме:

- економічний розвиток регіону;
- соціальний розвиток регіону: підвищення рівня життя населення, зменшення кількості безробітних в регіоні, збільшення рівня соціального захисту;
- підвищення інформаційного та технологічного рівня за рахунок створення конкурентоспроможного туристичного продукту;
- збільшення рівня зацікавленості регіоном з боку приватних підприємств;
- розвиток інфраструктури.

Для досягнення цих цілей необхідно правильно оцінювати інвестиції в туристичну галузь. Для цього в представленій статті запропонований узагальнюючий механізм оцінки інвестиційних проектів (рис. 1). Для правильного застосування інструментарію необхідно визначити суб'єкт та об'єкт інвестиційної діяльності. При цьому важливим фактором є вибір методу оцінки інвестицій. Переважно для оцінки інвестицій застосовуються методи дисконтування, засновані на складних процентах, які дозволяють приводити чисельні значення майбутніх фінансових потоків до моменту початку інвестицій.

До основних методів дисконтування належить метод розрахунку чистої приведеної вартості (NPV). Чиста приведена вартість – це сума грошових інвестицій на сьогодні, яка необхідна для отримання капіталу, який буде еквівалентним доходу від реалізації інвестиційного проекту, завтра. Також можна визначити NPV як залишок фінансових ресурсів після всіх грошових надходжень та витрат, сума яких конвертована до моменту початку інвестицій. Часто сума NPV вважається загальним прибутком інвестора, але при цьому не враховується залишкова вартість туристичного проекту. Для розрахунку чистої приведеної вартості використовуються такі формули:

$$NPV = \sum_{t=0}^N \frac{CF_t}{(1+i)^t} \quad (1)$$

$$NPV = -IC + \sum_{t=1}^N \frac{CF_t}{(1+i)^t} \quad (2),$$

де CF – грошова виплата через t років;
 IC - сума інвестованого капіталу;
 t – кількість років;
 i – ставка дисконтування.

Метод розрахунку індексу прибутковості (IP) є спрощеним варіантом методу чистої приведеної вартості. Індекс прибутковості є співвідношенням між реальною вартістю грошових потоків та загальною сумою інвестицій в туристичний продукт та визначається за формулою:

$$IP = \frac{\sum_{t=1}^N PV}{IC} \quad (3),$$

де PV – реальна вартість грошових потоків.

Якщо значення індексу прибутковості менше чи дорівнює одиниці, то інвестиції в туристичний проект вважаються ризиковими або такими, що не принесуть прибутку. Цікавими для суб'єктів інвестиційної діяльності є ті туристичні продукти, індекс прибутковості у яких перевищують показник 1.

Метод розрахунку внутрішньої норми рентабельності (IRR) дозволяє визначити максимальну вартість залученого капіталу, за якої інвестиційний туристичний проект залишається прибутковим. Цей метод визначає середній дохід на вкладений капітал, який забезпечується визначеною сумою інвестицій, тобто ефективність капіталовкладень в проект дорівнює ефективності інвестування в надійний фінансовий інструмент під проценти, які дорівнюють значенню IRR. Внутрішня норма рентабельності розраховується як значення ставки дисконтування при умові NPV=0 з використанням спеціальних функцій в комп'ютерних редакторах (наприклад, в MS Excel це функція =ВНДОХ ()) або графічними методами залежності NPV від ставки дисконтування.

Рисунок 1.- Механізм оцінки інвестицій в туристичну індустрію

Для розрахунку рівня окупності з дисконтуванням застосовується наступна формула:

$$\sum_{t=1}^N \frac{NCF_t}{(1+i)^t} \geq IC \quad (4),$$

де NCF – чистий грошовий потік.

Дисконтований термін окупності – це строк, який потрібен для повернення вкладених в проект інвестицій з врахуванням дисконтування. Після розрахунку дисконтованого терміну окупності його треба порівняти з терміном туристичного проекту. Якщо термін проекту менший за термін окупності, інвестований капітал покаже від'ємне значення NPV, що означає невигідну інвестицію та відмову від неї. Якщо термін проекту дорівнює терміну окупності, прибутку або збитку не буде, що також означає відмову від можливих інвестицій. При умові перевищення терміну окупності над строком виконання проекту, при розрахунку NPV набуває позитивного значення, що означає вигідність інвестицій в туристичний проект.

Висновки. Таким чином можна говорити про те, що інвестиційна діяльність в туристичній галузі має свою специфіку, яка пов'язана в першу чергу з суб'єктами та об'єктами інвестиційної діяльності. Велика залежність туристичної індустрії від держави змушує інвесторів, в тому числі і представників державного сектору економіки, ретельно обраховувати ефективність інвестицій, застосовуючи при цьому переважно методи дисконтування. При цьому важливим одиночним фактором є застосування всіх методів дисконтування через такі фактори: високий відсоток інфляції в Україні, великий термін окупності туристичних регіональних проектів, висока вартість інфраструктурних проектів, невизначений термін окупності іміджевих туристичних продуктів. При цьому для оцінки ефективності інвестицій варто проводити дослідження туристичного проекту протягом життєвого циклу, моделювати потоки туристичного продукту, співставляти очікувані результати та витрати з запланованим рівнем капіталовкладень, використовувати поточні, базові та прогнозні ціни. Застосування механізму оцінки інвестицій в туристичну індустрію враховує вищезазначені фактори, тому дозволяє обраховувати ефективність інвестицій максимально точно.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Количество туристов в мире превысило миллиард [Електронний ресурс]. – 2012. – Режим доступу до матеріалу: http://society.lb.ua/life/2012/12/14/182577_kolichestvo_turistov_mire_previsilo.html
2. Закон України «Про туризм» від 15 вересня 1995 р. №324/95-ВР.
3. Стратегічний розвиток туристичного бізнесу / Т.І. Ткаченко, С.В. Мельниченко, М.Г. Бойко та ін. ; за заг. ред. А.А. Мазаракі. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. – 320 с.
4. Іванов А.М. Основи розробки регіональних інвестиційних програм у сфері туризму / А.М. Іванов // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. – Чернівці: ЧТЕІ. - 2010. – Випуск 4 (40). – С. 65-69

РЕФЕРАТ

Іванчук С.І. Аналіз специфіки інвестування туристичної індустрії / Світлана Іванівна Іванчук // Управління проектами, системний аналіз і логістика. – К.: НТУ. – 2012. – Вип. 10.

В статті описується механізм оцінки інвестицій в туристичну індустрію, який враховує особливості діяльності суб'єктів та об'єктів інвестиційної діяльності та передбачає використання дисконтованих методів оцінки капіталовкладень.

Об'єкт дослідження – процес інвестування туристичної галузі.

Мета роботи – визначити особливості процесу інвестування туристичної галузі та проаналізувати специфіку процесу.

Метод дослідження - системно-логічний підхід, аналіз та синтез, економічна теорія.

Інвестиційна діяльність в туристичній галузі має свою специфіку, яка пов'язана в першу чергу з суб'єктами та об'єктами інвестиційної діяльності. Велика залежність туристичної індустрії від держави змушує інвесторів, в тому числі і представників державного сектору економіки, ретельно обраховувати ефективність інвестицій, застосовуючи при цьому переважно методи дисконтування. При цьому важливим одиночним фактором є застосування всіх методів дисконтування через наступні фактори: високий відсоток інфляції в Україні, великий термін окупності туристичних регіональних

проектів, висока вартість інфраструктурних проектів, невизначений термін окупності іміджевих туристичних продуктів. При цьому для оцінки ефективності інвестицій варто проводити дослідження туристичного проекту протягом життєвого циклу, моделювати потоки туристичного продукту, співставляти очікувані результати та витрати з запланованим рівнем капіталовкладень, використовувати поточні, базові та прогнозні ціни. Застосування механізму оцінки інвестицій в туристичну індустрію враховує вищезазначені фактори, тому дозволяє обрахувати ефективність інвестицій максимально точно.

Результати статті можуть бути впроваджені інвесторами для капіталовкладень у підприємства туристичної галузі.

Прогнозні припущення щодо об'єкту дослідження – створення методики інвестування підприємств туристичної галузі.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: ІНВЕСТИЦІЇ, ТУРИЗМ, СУБ'ЄКТ ІНВЕСТИЦІЙ, ОБ'ЄКТ ІНВЕСТИЦІЙ, ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ.

ABSTRACT

Ivanchuk S.I. The analysis of investments in tourism / Svitlana Ivanchuk // Management of projects, system analysis and logistics. – K.: NTU – 2012. – Vol. 10.

The article describes the mechanism of investment's evaluation in tourism industry. The mechanism helps to consider the features of investment's subjects and objects and to use discounted methods of investment's evaluation.

Object of study – the process of investments in tourism.

Purpose – to determinate the main features of investments in tourism and to analyze the specific features of the process.

Methods of study – system-logical method, analysis and synthesis, the economic theory.

The investments in tourism have their own specific features that is connected with investments' subjects and objects first of all. The tourism depends from the state a lot. It forces the investors including state investors to evaluate the efficiency of investments with the use of discounting methods. An important single factor is the complex usage of all discounting methods because of next factors: the high inflation level in Ukraine, the long-term payback of tourism regional projects, the high cost of infrastructure projects, non-determined term of payback of image tourism products. It is important to investigate the tourism project for efficiency evaluation during its lifecycle, to model the flows of tourism product, to match future results and costs with the planning investments' level with the use of current, base and prognosis prices. The use of mechanism of investments' evaluation in tourism take into consideration the factors, that's why it helps to evaluate the efficiency of investments correctly.

The results of this article can be used by investors in tourism.

Forecast assumptions about the object of study – the development of methodology for investments in tourism.

KEY WORDS: INVESTMENTS, TOURISM, SUBJECT OF INVESTMENTS, OBJECT OF INVESTMENTS, THE EFFICIENCE EVALUATION.

РЕФЕРАТ

Иванчук С.И. Анализ специфики инвестирования в туристическую отрасль / Светлана Ивановна Иванчук // Управление проектами, системный анализ и логистика. – К.: НТУ. – 2012. – Вып. 10.

В статье описывается механизм оценки инвестиций в туристическую индустрию, который учитывает особенности деятельности субъектов и объектов инвестиционной деятельности и предусматривает использование дисконтированных методов оценки капиталовложений.

Объект исследования – процесс инвестирования в туристическую отрасль.

Цель работы – определить особенности процесса инвестирования в туристическую отрасль и проанализировать специфику процесса.

Метод исследования – системно-логический подход, анализ и синтез, экономическая теория.

Инвестиционная деятельность в туристическую отрасль имеет свою специфику, которая связана в первую очередь с субъектами и объектами инвестиционной деятельности. Большая зависимость туристической индустрии от государства заставляет инвесторов, в том числе и представителей государственного сектора экономики, тщательно просчитывать эффективность инвестиций, используя при этом преимущественно методы дисконтирования. При этом важным фактором является использование всех методов дисконтирования из-за следующих

факторов: високий процент інфляції в Україні, великий термін окупаемости туристических регіональних проектів, висока ціна інфраструктурних проектів, невизначений термін окупаемости іміджевих туристических продуктів. При цьому для оцінки ефективності інвестицій слід проводити дослідження туристического проекту на протязі життєвого циклу, моделювати потоки туристического продукту, порівнювати очікувані результати і витрати з запланованим рівнем капіталовкладень, використовуючи поточні, базові і прогнозні ціни. Використання механізму оцінки інвестицій в туристическу галузь враховує вищеописані фактори, тому дозволяє просувати ефективності інвестицій максимально точно.

Результати статті можуть бути впроваджені інвесторами для капіталовкладень в підприємства туристическої галузі.

Прогнозні передположення про розвиток об'єкта дослідження – створення методики інвестування в підприємства туристическої галузі.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: ІНВЕСТИЦІЇ, ТУРИЗМ, СУБ'ЄКТ ІНВЕСТИЦІЙ, ОБ'ЄКТ ІНВЕСТИЦІЙ, ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ.

УДК 330:625.7

РИЗИКИ ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В УКРАЇНІ

Жулін О.В., кандидат економічних наук

Постановка проблеми. Публічно-приватне партнерство нерозривно пов'язане з багатьма ризиками, які нині до кінця не визначені і супроводжують усі проекти партнерства без виключення. Це пов'язано у першу чергу з присутністю у проекті партнерства трьох сторін: держави, бізнесу і споживача. Участь держави як партнера публічно-приватного партнерства пов'язане з певними ризиками для бізнесу, бо протягом усього терміну дії договору держава прямими і опосередкованими методами впливає на діяльність приватного сектору і як партнер, і як регулятор. Тому в першу чергу держава повинна бути зацікавлена в успіху проекту. В умовах кризових явищ в економіці це питання стає все більш актуальним, бо на реформування економіки державних фінансових ресурсів катастрофічно не вистачає, а залучити бізнес до партнерської співпраці надзвичайно важко за таких умов – ризики неймовірні. Тому обов'язковим заходом має бути формування ефективної системи управління ризиками публічно-приватного партнерства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зростання наукових інтересів щодо дослідження публічно-приватного партнерства зумовлює особливу увагу до вивчення і вирішення низки завдань по управлінню ризиками. Особлива увага до цих питань зосереджена у наукових роботах Варнавського В.Г. [1], Вітлінського В. В. [2], Запатріної І. В. [3], Клімова П.Е. [4], Хохлова Н.В. [5]. Проте потребують доопрацювання наукові пропозиції щодо комплексного підходу по управлінню ризиками публічно-приватного партнерства у дорожній галузі України. Виходячи з цього, виникла об'єктивна необхідність дослідження ризиків публічно-приватного партнерства з метою підвищення ефективності реалізації дорожніх проектів.

Мета статті. Метою статті є удосконалення системи управління ризиками публічно-приватного партнерства у дорожній галузі із врахуванням її особливостей. Для реалізації цієї мети варто: визначити етапи управління ризиками партнерства та визначити завдання, які будуть вирішуватись на кожному з них; охарактеризувати основні види ризиків та сформулювати рекомендації по управлінню ризиками автодорожнього публічно-приватного партнерства.

Основний матеріал дослідження. Основною причиною того, що публічно-приватне партнерство супроводжується безліччю ризиків є відсутність досвіду їх впровадження, зокрема у дорожній галузі. Дослідження закордонного досвіду дозволяє визначити можливі ризики, проте в процесі ризик-менеджменту варто враховувати національні особливості, специфіку галузі, а також взаємозв'язок усіх видів ризиків між собою. Повністю уникнути ризиків неможливо, але їх можна мінімізувати і ефективно ними управляти.

Важливим завданням, яке потребує вирішення у процесі управління ризиками публічно-приватного партнерства, є чітке розмежування етапів ризик-менеджменту. У процесі управління ризиками дорожнього проекту в рамках публічно-приватного партнерства пропонуємо виділити чотири основні етапи, рис. 1.:

1) виявлення і моніторинг ризиків;